

Ida Nijenhuis, Joke Roelevink, Ronald Sluijter (eds.), ***De leeuw met de zeven pijlen. Het gewest in het landelijk bestuur*** (Den Haag: Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, 2010, 191 p., ISBN 978 90 5216 174 7).

Deze bundel vormt de schriftelijke neerslag van een colloquium dat in mei 2007 in Den Haag werd georganiseerd naar aanleiding van de publicatie van twee omvangrijke digitale bestanden door het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (Huygens ING), het *Repertorium van Ambtsdragers en Ambtenaren 1428-1861*, en de *Resolutiën Staten-Generaal 1626-1630*. De initiatiefnemers van deze wetenschappelijke bijeenkomst hebben met recht en rede de aandacht gevestigd op (alweer!) een fraaie verwezenlijking van het Huygens ING. Nederlandse historici, en bij uitbreiding al diegenen die zich toeleggen op de Nederlandse geschiedenis, mogen zich gelukkig prijzen met het bestaan van een dergelijk instituut dat zorgt voor een ruime en via hedendaagse middelen toegankelijke onderzoeksinfrastructuur – historici in vele andere landen kunnen er enkel maar van dromen.

Het thema van de bundel is de verhouding tussen provincie (gewest) en land (staat) in de Republiek en het Koninkrijk der Nederlanden in de vroegmoderne tijd en de negentiende eeuw. In de bijdrage ‘Regents, Office-Holders and the Unie’ betoogt Leslie Price dat historici de Republiek ten onrechte hebben gekarakteriseerd als een zwakke staat, omdat zij niet beschikte over instellingen op centraal niveau, die krachtadig leiding konden geven aan de losse aggregatie van zeven gewesten. Price stelt daarentegen dat er in de Republiek wel degelijk sprake was van sturing en beleid, en wel via informele structuren. De rol van de regenten, edelen en ambtenaren en van hun intergewestelijke connecties en belangen kan in dit opzicht niet worden onderschat. In de tweede bijdrage analyseert Els Witte de totstandkoming van de Belgische provinciewet van 1836. De wet was een synthese van oude en nieuwe elementen en ideeën en ze was in grote mate schatplichtig aan de grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815. Ida Nijenhuis evalueert in “‘Uytten buyck van ’t landt’”. Holland en de Staten-Generaal (1626-1630)’ het Hollandse vermogen om de Staten-Generaal te beheersen. Dit bleek, althans voor de onderzochte periode, allerminst vanzelfsprekend. Ondanks haar quote van 58 procent was de wil van deze provincie lang niet altijd wet en diende zij voortdurend en via allerhande middelen en kanalen, te waken over haar overwicht. Hotso Spanninga bespreekt in ‘Zonder last of ruggespraak?’ de eigen aard van het Friese staatsbestel. In Friesland vond de besluitvorming plaats met de participatie van een aanzienlijk groter

deel van de bevolking dan elders in de Republiek, maar ze was traag en omslachtig en ze mondde vaak uit in besluiteloosheid. De Friese politieke cultuur was bovendien niet op samenwerking met bondgenoten berekend, zeker wanneer dat financiële offers vergde. Slechts door een interventie van de Raad van State konden in de jaren dertig van de zeventiende eeuw de noodzakelijke politieke hervormingen in Friesland worden doorgevoerd en de verstandhouding met de overige gewesten worden hersteld.

Annie Jourdan gaat in 'Amsterdam klem tussen staat en volk' dieper in op de ontwikkelingen te Amsterdam tijdens de Bataafse Revolutie, en op hoe deze er voor zorgden dat de stad nooit meer haar eerdere zelfstandigheid zou herwinnen. In 'Oude tradities en republikeinse reflexen' onderzoekt Gerard Hooykaas hoe in de loop van de negentiende eeuw personen als G.K. van Hogendorp, G. Groen van Prinsterer of H.W. Tydeman in hun geschriften en ideeën met betrekking tot de staatkundige inrichting van Nederland, teruggrepen naar modellen en recepten die stamden uit de Republiek. Joke Roelevink buigt zich in 'Opklauteren naar het Binnenhof of rondbuitelen in de provincie' over de loopbaanontwikkeling van landelijke en provinciale bestuurders in de overgang van de achttiende naar de negentiende eeuw. Ze bestudeert de leeftijd van de bestuurders, de carrières van de leden van de Provinciale Staten van na 1815, en de invloed van de omstandigheden op de carrièrekansen tussen 1795 en 1813. Continuïteit van politieke elites in Nederland in ditzelfde tijdvak is het onderwerp van 'Erfelijk pluche' van Ronald Sluijter. Hij concludeert dat de leidende families uit de tijd van de Republiek in de eerste helft van de negentiende eeuw in overweldigende mate vertegenwoordigd bleven in politiek en bestuur op het hoogste niveau. Het laatste artikel van de bundel, 'De Kleine en de Grote Zaal' van Hans de Valk, handelt over de wisselwerking tussen de provinciale en de landelijke politiek in Nederland in de tweede helft van de negentiende eeuw. De auteur besluit, weliswaar onder voorbehoud van verdere toetsing, dat er sprake was van een ernstig politiek statusverlies van het provinciaal niveau ten voordele van het landelijk niveau.

Tijdens deze wetenschappelijke bijeenkomst stond wel een thema maar geen goed omliggende vraagstelling centraal. Dit laatste zou wellicht hebben gezorgd voor een grotere onderlinge samenhang van de artikelen in deze voor het overige erg genietbare bundel. Alle bijdragen sluiten goed aan bij het brede onderwerp van het colloquium, en zeven auteurs hebben voor hun onderzoek ook gebruik gemaakt van de twee digitale bestanden die tijdens de studiedag onder de aandacht werden gebracht, waarmee meteen werd aangetoond dat het erg nuttige onderzoeksinstrumenten zijn.

René Vermeir, Universiteit Gent